

GÖTEBORGS UNIVERSITET

”Skola för hållbar utveckling” -

Hur får man skolor engagerade i utmärkelsen?

**Michael Grenstadius
Nabil Selma**

Examensarbete, 10 poäng, LAU 660

Rapportnummer: VT07-3060-01S

Korta lärarprogrammet, SÄN

Handledare: Olsson, Mikael

Examinator: Boman, Johan

Datum: 08-2007

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Titel: "Skola för hållbar utveckling" – hur får man gymnasieskolor engagerade i utmärkelser?

Författare: Grenstadius, Michael & Selma, Nabil

Typ av arbete: **10 poäng, Examensarbete LAU 660**

Handledare: Olsson, Mikael

Examinator: Boman, Johan

Program: Korta lärarprogrammet, SÄN

Antal sidor: 33

Datum: 08-2007

Rapportnummer: VT07-3060-01S

Sammanfattning

Utmärkelsen "skola för hållbar utveckling" är inte äldre än några år men det är ändå ett 40-tal grundskolor men bara sju gymnasieskolor som fått utmärkelsen. Tre av gymnasieskolorna som fått utmärkelsen kommer från Kungälv kommun, vilket gav oss en ingång till att undersöka olika aspekter för att jämföra gymnasieskolor som har utmärkelsen "skola för hållbar utveckling" och skolor utan någon utmärkelse. För att göra en jämförelse mellan skolor så valde vi att intervjua rektorer, eftersom om en skola ska söka utmärkelsen "skola för hållbar utveckling" så krävs skolledningens inblandning. Därför är det intressant att jämföra rektorers tankar, funderingar och arbetssätt när det gäller hållbar utveckling för att sedan få fram tillvägagångssätt som främjar arbetet med hållbar utveckling i gymnasieskolan.

Vår undersökning visar att det inte fanns någon direkt skillnad mellan de olika skolorna förutom kunskapen om hållbar utveckling generellt och kunskapen om utmärkelsen. Skillnaden mellan skolorna var inte om man hade utmärkelsen utan om skolan låg i Kungälv kommun och närmare bestämt på Mimers Hus (ett komplex med de gymnasieskolor som finns i Kungälv). Slutsatsen blev att de viktigaste förutsättningarna för en gymnasieskolas ansökan om en utmärkelse är kommunens mål för skolan, eldsjälarna och attityderna hos lärare/rektorer på skolan.

Nyckelord: Utmärkelse, hållbar utveckling, rektor, Kungälv, kommun

1. FÖRORD	5
2. INLEDNING	5
2.1 VÅR BAKGRUND	5
2.2 VAL AV SKOLSTADIUM	5
2.3 VAD INNEBÄR DET ATT ARBETA MED HÅLLBAR UTVECKLING?	5
2.4 ANLEDNINGEN TILL ATT ARBETA MED UTMÄRKELSEN "SKOLA FÖR HÅLLBAR UTVECKLING"	6
2.5 VAL AV FRÅGESTÄLLNINGAR	6
3. BAKGRUND	7
3.1 ETT KORT HISTORISKT PERSPEKTIV	7
3.1.1 Rio de Janeiro, Agenda 21	7
3.1.2 Kyotoavtalet	8
3.1.3 Baltic 21 och Hagadeklarationen	8
3.1.4 Johannesburg 2002, Agenda 2002	8
3.2 MILJÖUNDERVISNINGENS OLIKA TRADITIONER	8
3.2.1 Faktabaserad miljöundervisning	9
3.2.2 Normerande miljöundervisning	9
3.2.3 Undervisning om hållbar utveckling	9
3.3 HÅLLBAR UTVECKLINGENS ROLL I SVENSK LÄROPLAN	9
3.4 DECENTRALISERINGEN AV SKOLAN	10
3.4.1 Alingsås Kommun	10
3.4.2 Kungälv kommun	11
3.4.3 Lerums kommun	11
3.4.4 Partilles kommun	11
3.5 GRÖNA SKOLOR	11
3.5.1 Utmärkelsen "grön flagg"	12
3.5.2 Utmärkelsen "miljöskola"	12
3.5.3 Utmärkelsen "skola för hållbar utveckling"	13
3.6 POLITIK OCH DET SOCIALA KAPITALET	14
3.7 SKOLLEDARE I SPÄNNINGSFÄLT	14
4 MATERIAL	14
5 METODER	15
5.1 URVALSPROCESSEN AV SKOLOR OCH KOMMUNER	15
5.2 VAL AV UNDERSÖKNING	16
5.3 ANLEDNINGEN TILL VAL AV SKOLSTADIUM	16
5.4 VAL AV FRÅGOR SKEDDE FRÅN VÅRA HYPOTESER	16
5.5 FRÅGORNAS UTFORMNING OCH INSAMLANDET AV SVAR	17
5.6 FRAMTAGNING AV RESULTAT	18
5.7 FÖRKLARING AV KATEGORIER	18
6. RESULTAT	19
6.1 BEDÖMNINGSGRUNDER	19
6.2 BEDÖMNINGEN AV INTERVJUERNA	20
7 DISKUSSION	23
7.1 STÄMDE VÅRA HYPOTESER?	23
8 SUMMERING	25
8.1 FÖRBÄTTRINGAR	25
8.1.1 Informationsspridning	25
8.1.2 Kommunens mål till skolan	26
8.1.3 Betydelsen av en morot	26
8.1.4 Den allmänna informeringen	26
8.2 HUR HJÄLPER SVAREN TILL MED FRÅGESTÄLLNINGARNA?	26

8.3	FELKÄLLOR	29
9	AVSLUTNING	29
9.1	SAMMANFATTNING.....	29
9.2	<i>Vad krävs det då för att få utmärkelsen ”skola för hållbar utveckling”?</i>	29
10	REFERENSER:.....	31
10.1	LITTERATUR	31
10.2	KOMMUN REFERENSER	32
10.3	FIGURREFERENSER	33
11	BILAGA 1	34
11.1	FRÅGEFORMULÄR.....	34

1. Förord

Vi vill först tacka Lars Åke Bäckman från myndigheten för skolutveckling som hjälpte oss att få information så att vi kunde formulera frågeställningar och hypoteser till vårt arbete. Vi vill också tacka de sex rektorerna som ställde upp på intervju trots att det var innan eller under deras semester, utan deras hjälp så hade vi inte fått något resultat överhuvudtaget. Till sist vill vi tacka Mikael Olsson vår handledare som tålmodigt och ihärdigt hjälpt oss att bearbeta detta arbete.

2. Inledning

2.1 Vår bakgrund

Det finns flera anledningar till att vi valde att arbeta med hållbar utveckling. Man kan säga att vår bakgrund inom biologi och fysik styrte oss åt ett ämnesöverskridande tänkande, där vi kan använda oss av våra förkunskaper tillsammans mot ett gemensamt mål. Vi vill igenom vårt arbete hålla delar av våra kunskaper vid liv samtidigt som vi får betrakta varandras förkunskaper ur olika perspektiv och nya vinklar. Något som kommer att få oss att utvecklas inte bara som pedagoger utan även som människor.

Hållbar utveckling är även något som ska enligt Myndigheten för skolutveckling (Myndigheten för skolutveckling 2005) genomsyra skolan i alla årskullar. Hållbar utveckling är ett arbetssätt som är relativt nytt och ovanligt, trots att det har flera fördelar för både lärare och elever. Vårt mål med arbetet är att få en inblick hur man arbetar för att få utmärkelsen ”skola för hållbar utveckling” (Myndigheten för skolutveckling 2005), så att vi i framtiden kan sätta igång ett liknande arbete med gott resultat på våra respektive skolor.

2.2 Val av skolstadium

Vi valde att arbeta uteslutande med gymnasieskolor eftersom det många gånger är svårare att arbeta ämnesintegrerat på grund av att man har tidsbegränsade kurser på gymnasieskolan. Därför borde det vara mycket svårare att arbeta med hållbar utveckling på gymnasiet än andra skolstadier eftersom att det krävs mer planering (inte bara på lärarnivå utan på ledningsnivå för att få t ex schemaläggning att fungera). På grundskolan går eleverna oftast tillsammans hela studietiden (visst undantag för språk och eget val) medan elever på gymnasiet läser kanske helt olika program trots att man går i samma klass (t ex naturvetarprogrammet där det ibland kan finnas en teknisk- eller naturvetenskapliginriktning i samma klass). Där är man endast tillsammans vissa kärnlektioner men går alla karaktärsämnen separat. Detta bör avsevärt försvåra arbetet med hållbar utveckling, men absolut inte förhindra det.

2.3 Vad innebär det att arbeta med hållbar utveckling?

Bruntlandkommissionen från 1987 slog fast den här förklaringen av hållbar utveckling:

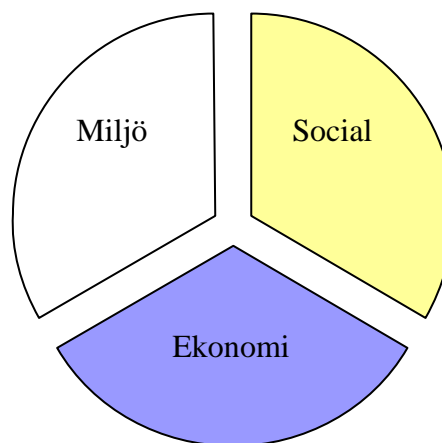
”Hållbar utveckling är en utveckling som möter behovet hos nuvarande generation utan att kompromissa med möjligheten för framtida generationer att tillgodose sina behov.”
(Nore 2005)

Detta är en av många hundra förklaringar på uttrycket hållbar utveckling, ett uttryck vars betydelse kan variera oerhört mycket från individ till individ (Corell & Söderberg 2005 sid. 28). Man kanske inte kan komma överrens om ett uttryck som kan förklara allt det som en hållbar utveckling står för, men en sak kan vi väl alla komma överrens om; Att något behövs göras. Vi kan inte längre leva efter den gamla sloganen; "the solution to pollution is dilution". Vi vet bättre nu, vi vet till exempel att vissa av våra handlingar som vi gör idag kommer att påverka inte bara oss själva utan antagligen människor i flera generationer. Hur ska man då öka medvetenheten av våra handlingar? Man måste först förstå att det går inte bara att åtgärda miljömässiga problem om man inte samtidigt hanterar sociala och ekonomiska följder, allt hänger samman. Enligt John Donnes tankar om att ingen man är en ö utan alla invånare på jorden påverkar varandra indirekt på något sätt stämmer överrens med tankarna kring hållbar utveckling. Var och en måste ta sitt ansvar, därför är en hållbar utveckling inte bara en modenöyck som ska efterföljas utan det är framförallt en nödvändighet för vår överlevnad.

2.4 Anledningen till att arbeta med utmärkelsen "skola för hållbar utveckling"

Måste man verkligen ha en utmärkelse för på ett bra sätt arbeta med hållbar utveckling?

Vårt spontana svar är, nej det behöver man inte. Anledningen till varför det är intressant att försöka uppnå en utmärkelse är dels för att det kan särskilja skolor från varandra och dels ge skolan en identitet som alla är medvetna om, oavsett man sitter i ledningsgruppen eller är en ny elev på skolan. Det är inte längre enskilda lärare som arbetar för att få in alla aspekter av hållbar utveckling i sin undervisning utan det är hela skolan som arbetar tillsammans (Myndigheten för skolutveckling 2005).

Fig. 1 Bilden visar hur de tre aspekterna måste samexistera för att skapa en helhet. Inget kan klara sig utan det andra för att skapa en komplett cirkel

2.5 Val av frågeställningar

Vårt intresse med den här examensuppgiften är att på något sätt illustrera problem och hinder men även fördelar man kan stöta på, därför valde vi frågeställningar som skulle så nära som möjligt förklara det vi sökte.

1. Vad är skillnaden mellan gymnasieskolors rektorer med utmärkelsen "skola för hållbar utveckling" och de skolors rektorer utan utmärkelsen?
2. Vad är det som krävs för att en gymnasieskola ska nå upp till utmärkelsen "skola för hållbar utveckling"?

Vi hoppas att intervjuer med rektorer kommer att hjälpa oss att förklara våra frågeställningar och ge oss en bild på vilka förutsättningar som är gynnsamma och vilka som är sämre. Även så hoppas vi att vi kan skapa ett underlag som hjälper skolor utan utmärkelse att uppmärksamma vad som finns och vilka parametrar man bör använda sig av för att få ett lyckat resultat.

3. Bakgrund

Det var inte förrän början av 1900-talet som man började inse de negativa effekterna av industrialiseringen. Man började fokusera på miljöfrågor men glömde delvis bort att det fanns flera aspekter som behövdes i den sociala utvecklingen. De andra aspekterna är bland annat trygghet, hälsa och utbildning, något som inte belystes och togs med i början av industrialiseringen.

3.1 Ett kort historiskt perspektiv

Miljöarbetet i världen tog snabbt fart efter andra världskriget, redan 1948 startade UNESCO en miljöfond (International Union for the Conservation of Nature (IUCN 2007)). Senare, 1972 ordnades en FN konferens kring miljöfrågor i Stockholm på Sveriges initiativ. Sverige hade goda skäl för att höja miljömedvetandet i andra länder, eftersom landets sjöar och jordar led av försurning som mestadels orsakades av luftföroreningar. Konferensen var framgångsrik och en hel generation blev engagerad i miljöproblemen. 1983 fick Brundtlandkommissionen ett uppdrag från FN:s generalförsamling, att utreda sambanden mellan miljöförstöring och långsiktig utveckling i världen. Det var i Brundtlandrapporten som begreppet hållbar utveckling myntades, men det var inte förrän 1987 som hållbar utveckling fick ett internationellt genombrott och blev en vägledande princip för miljöarbete. Detta år publicerade FN-kommissionen en rapport (Our Common Future) som gjorde klart att begreppet hållbar utveckling breddats och fördjupas till att inkludera det sociala och ekonomiska perspektivet. Begreppet hållbar utveckling har tolkats och definierats på många sätt och på grund av detta har tolkningarna också använts i olika politiska syften. En tolkning som kan tillfredsställa alla verkar vara svårt att hitta, men den mest citerade tolkningen av hållbar utveckling är fortfarande den som finns i Brundtlandkommissionens rapport (Corell & Söderberg 2005 sid.28). Det är denna rapports tolkning som kommer att influera kommande arbeten som berör hållbar utveckling (Skolverket 2004).

3.1.1 Rio de Janeiro, Agenda 21

Tjugo år efter konferensen i Sverige (1972) kunde man konstatera att man hade haft framgångar i miljöfrågor men att mycket återstod att göra, särskilt på det sociala planet. U-länderna betonade att miljöproblemen hade främst sin grund i den ökande klyfta som fanns mellan rika och fattiga länder (Corell & Söderberg 2005 sid. 18). Detta rapporterades i en FN konferens som hölls i Rio de Janeiro år 1992 (Skolverket 2002). Konferensen blev också startpunkten för ett handlingsprogram för det 21:århundradet, "Agenda 21", som hade ambitionen att förändra miljöarbetet på nationell, regional och lokal nivå. Med handlingsprogrammet blev det tydligt hur ansvaret för miljöfrågor skulle fördelas, varje land hade ett ansvar att själva utarbeta en strategi för att uppnå sina miljömål, men även på en individuell nivå, att uppmuntra allmänheten att ta ansvar för miljöfrågor.

3.1.2 Kyotoavtalet

Förra årtiondet utmärks av en viktig internationell överenskommelse på miljöområdet, världens länder skulle enas om en minskning av utsläpp av växthusgaser. Det var nämligen 1997 som flera av dessa länder tillsammans, i Kyoto Japan, undertecknade det så kallade Kyotoavtalet. Det kontroversiella avtalet som löper ut 2012 hade skapat en spricka bland de länder som inte skrev på och de länder som försöker följa avtalet (Corell & Söderberg 2005 sid. 31).

3.1.3 Baltic 21 och Hagadeklarationen

11 länder i Östersjöregionen enades 1996 om att utarbeta en särskild "Agenda 21" för regionen och kallade den "Baltic 21" (Baltic 21). Handlingsprogrammet blev klart 1998 och hade som övergripande syfte att stödja arbetet för hållbar utveckling i regionen. De samhällssektorer som deltog i "Baltic 21" enades om behovet av att uppdatera och sprida kunskapen om miljö- och utvecklingsfrågor. Efter ett beslut som togs av samtliga utbildningsministrarna i regionen år 2002, utvecklades en agenda för utbildning i "Baltic 21". Denna överenskommelse som kom att kallas "Hagadeklarationen" betonar att hela utbildningssystemet på alla nivåer, från förskola till forskarutbildning ska använda sig av hållbar utveckling (Skolverket 2004 sid.10).

3.1.4 Johannesburg 2002, Agenda 2002

FN och UNESCO spelade en avgörande roll i arbetet för att implementera kunskap och insikt inom utbildning, för hållbar utveckling. Det var på en FN konferens i Johannesburg 2002 som nationerna världen över enades om att tre dimensioner (det ekonomiska, det sociala och det miljömässiga) alltid skulle genomsyra utvecklingen. I denna uppföljningsrapport till Agenda 21 betonade FN:s generalsekreterare Kofi Annan betydelsen av utbildning för en hållbar utveckling. I FN:s generalförsamling i december 2002 antogs förslaget om att fokusera under en tioårsperiod, 2005 till 2014, på Skolan för en Hållbar Utveckling (Education for Sustainable Development) (Björneloo 2006 sid. 23-24).

3.2 Miljöundervisningens olika traditioner

Sverige har, under 1900- och början av 2000-talet, haft olika miljöundervisningstraditioner som influerats dels av den samhälleliga miljödebatt som funnits och dels av synen på utbildningen som funnits i skolan (Sandell, Öhman & Östman 2003 sid. 132). Miljödebatten i det svenska samhället återspeglades i sin tur av de ansträngningar som gjorts både på nationellt och internationellt plan, där Sverige har på en internationell nivå undertecknat olika typer av bestämmelser i form av t ex konventioner (Corell & Söderberg 2005 sid. 67). För att miljöfrågorna ska få en global effekt måste nationerna själva upprätta egna planer som kan hanteras lokalt. I skolans värld blir dessa frågor synbara när t ex Skolverket ger ut nya läroplaner eller kommunen utfärdar *lokala mål* för skolan (Lindensjö, B. & Lundgren, sid. 101). Dessa dokument har påverkat (och påverkar fortfarande) utvecklingen av miljöundervisningen i skolan och enligt Sandell m fl så finns det tre olika traditioner: "faktabaserad miljöundervisning", "normerande miljöundervisning" och "undervisning för hållbar utveckling" (Sandell, Öhman & Östman 2003 sid. 132).

3.2.1 Faktabaserad miljöundervisning

Det var framför allt under 1960-70 talen som man såg att miljöproblem i första hand var ett kunskapsproblem som naturvetenskapliga experter skulle åtgärda. Man lät fokus ligga på förmedlingen av vetenskapliga fakta och begrepp, undervisningen förmedlade därför vetenskapliga modeller där läraren var den som skulle förmedla all kunskap. Denna tradition bygger på utbildningsfilosofin ”**essentialism**” som sätter själva ämnet i centrum.

3.2.2 Normerande miljöundervisning

På 1980 talet började man betona kopplingen mellan att ta moraliskt ställningstagande och en kunskapsbaserad argumentation. Det var klart att enbart faktakunskaper om miljöproblem inte var tillräckligt utan tillade perspektiv i undervisningen som till exempel värderingar och beteenden. Nya arbetsformer grundades på elevernas behov och erfarenheter istället för fakta, som var tanken med essentialismen. Den nya utbildningsmetoden kombinerade **progressivism** med vetenskapliga fakta, vilket gör att man betraktar denna undervisningsmetod som en blandning av progressivism och essentialism.

3.2.3 Undervisning om hållbar utveckling

Vår tids och framtidens miljöfrågor kan idag inte besvaras enbart med hjälp av naturvetenskap och teknik, utan de etiska och moraliska perspektiven ska finnas med som ett komplement för att lösa miljöproblemen. Denna bredare och djupare syn på miljöproblemen kommer att forma den miljöundervisningstradition där läroplanen genomsyras av värdegrunder som demokrati och etik.

”... verksamheten i skolan skall utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och att var och en som verkar inom skolan skall främja aktningen för varje människas egenvärde och respekten för vår gemensamma miljö.” (Lpf 94).

Syftet med undervisningen är också att betona elevernas roll som konsument, att de aktivt och kritiskt värderar olika alternativ och tar ställning. Denna tradition som betonar skolans roll för uppfostran av eleverna som demokratiska medborgare enligt – **rekonstruktivismen** – vars påverkan kan synas i läroplanen:

”Eleverna skall träna sig att tänka kritiskt, att granska fakta och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ.” (Lpf 94).

3.3 Hållbar utvecklingens roll i svensk läroplan

Sverige har anslutit sig till internationella överenskommelser där man angivit skolans uppdrag som till exempel i ”Agenda 21” och ”Hagadeklarationen”. I de nationella styrdokument, läroplaner och kursplaner står det tydligt att skolans uppdrag är att bidra till en social, ekonomisk och ekologisk hållbar utveckling (Myndigheten för skolutveckling 2005). Den allmänna delen av läroplanen lyfter Björneloo fram fyra perspektiv som dels genomsyrar all undervisning och dels är ett stöd till läraren i en undervisning för hållbar utveckling:

1. Ett historiskt perspektiv ska förbereda eleverna för framtiden och utveckla deras förmåga till dynamisk tänkande.

2. Ett internationellt perspektiv för att eleverna ska se den egna verkligheten i ett globalt sammanhang och för att skapa internationell solidaritet.
3. Ett etiskt perspektiv för att förbereda dem att ta korrekt inställning i de frågor som diskuteras i skolan.
4. Ett miljöperspektiv som ger eleverna en chans att påverka deras egen miljö och samtidigt kan de skaffa sig ett personligt förhållningssätt till både lokala och globala miljöfrågor.

(Björneloo 2006 sid. 36)

3.4 Decentraliseringen av skolan

Efter decentralisering har kommunen fått ett klart ansvar när det gäller styrning av skolan. Med införandet av målstyrning har lokala politiker fått mer makt för att implementera de nationella mål som bestäms i den statliga skolpolitiken och kommunerna får därefter göra medvetna strategier för att profilera skolan. Alla skolor i vår undersökning har en kommunal huvudman, det innebär att i varje kommun finns det en utbildningsnämnd som bestämmer ”lokala mål” (Lindensjö & Lundgren 2005 sid. 104) för skolan och ansvarar för en uppföljning av dessa. Det som kommer att särskilja kommuner är antagligen mycket, men en gemensam nämnare är att alla strävar efter en balans i budgeten, det vill säga att få en jämvikt mellan intäkter och utgifter. Enligt en rapport som gjordes 2004 och som omfattar kommuner i Gävleborgs län, finns det flera aspekter som kan stimulera en kommun för att skapa bra och attraktiva skolor (Nordqvist & Zetterman 2004), men det finns också ekonomiska aspekter som påverkar kommunernas val av strategier för profilering. Mycket av den organisation som sker i en skola beror på hur finanserna ser ut, varje elev som väljer att läsa utanför sin egen kommun är ett minus i kommunens kassa (Nordqvist & Zetterman 2004 sid. 39). Det är inte bevisat om kommunens ekonomi påverkas direkt av det, men det är rimligt att tro att det kan indirekt dämpa utvecklingen i en kommun genom en försämring av arbetsmarknaden och en minskning av befolkningsantalet (Nordqvist & Zetterman 2004 sid. 43). Vi kan naturligtvis inte generalisera och säga att alla kommuner uppträder likadant, men vi kan liksom Corell och Söderberg säga att det finns tre orsaker som gör att kommunerna uppträder rätt så lika: de måste följa **samma nationella lagar**, resursbristen pressar kommunerna till att **endast åtgärda det som behövs** och den **informella kulturen** som kännetecknas av gemenskapen bland kollegor i andra kommuner (Corell & Söderberg 2005 sid. 98). Vi kommer nu kortfattat presentera de kommuner och gymnasieskolor genom information inhämtat framför allt från deras respektive hemsidor.

3.4.1 Alingsås Kommun

Alingsås kommun är belägen i Västra Götaland och har cirka 36 000 invånare. Kommunen hade ett program för att arbeta med hållbar utveckling ”handlingsprogrammet för hållbar utveckling” vilket senare reviderades till en handlingsplan för miljömål där det sociala perspektivet togs bort (Alingsås kommun 2005). Anledning till att kommunen ändrat sitt handlingsprogram för hållbar utveckling var att vissa mål blev svåra att genomföra och blev därför flyttades till framtiden (Alingsås kommun 1997).

3.4.2 Kungälv kommun

Kungälv kommun har cirka 39 000 invånare och ligger drygt två mil norr om Göteborg. Kommunen har under 2004 upprättat en plan för att arbeta med hållbar utveckling. Alla skolledare har fått en kort utbildning i ”En hållbar utveckling” (Kungälv kommun 2004a). Ett nätverk inom kommunens förvaltning finns för att utbyta erfarenhet och inspirera varandra i arbetet med hållbar utveckling. Mimerns Hus är kommunens nybyggda utbildningscentra och kulturhus. Lokalerna som invigdes höstterminen 2004, ger plats åt fyra separata rektorsområden. Tre av dessa gymnasier finns med i vårt arbete: Mimerns Hus Väst, Öst och Syd (Kungälv kommun 2004b).

3.4.3 Lerums kommun

Lerum kommun ligger öster om Göteborg intill Alingsås och Partille. Antalet invånare uppskattas till cirka 36 000. Kommunen har deltagit i utvecklingsprojektet ”Attraktiv Skola” som gällde till och med 2006, där både utbildningsdepartementet och skolverket var inblandade. Syftet med projektet är att ge lärarna möjligheter för en vidare kompetensutveckling och förbättra kvaliteten i skolan så att skolan bli mer konkurrenskraftig (Lerums kommun 2001).

3.4.4 Partilles kommun

Partille kommun ligger i Storgöteborg och gränsar till Göteborgs- och Lerums kommun. Partille är en liten kommun med cirka 34 000 invånare. När eleverna fick söka fritt till regionens gymnasieskolor sjönk antalet elever i kommunens enda gymnasium. Gymnasienämnden tog då upp kampen mot stadsskolorna genom att satsa på marknadsföring för att få tillbaka eleverna, och under 2004 började trenden att vända och antalet elever ökade igen. Kommunen har som övergripande mål att ha ”hållbar utveckling” perspektivet för perioden 2007-2009 (Partille kommun 2005).

3.5 Gröna skolor

Miljöfrågorna berör alla och är mer än bara nationella bekymmer. Det var bara en tidsfråga innan man kom till insikt om att det behövdes ett starkt och gemensamt engagemang för att kämpa mot dessa miljöproblem. Frivilliga Miljöorganisation (t ex Greenpeace) har utmärkt sig bland många miljöorganisationer med insatser som ofta drog till sig mediernas uppmärksamhet. Andra frivilliga organisationer har valt att arbeta metodiskt genom till exempel miljöcertifiering för att förverkliga miljöarbetet i den dagliga verksamheten. Arbetet med miljöfrågorna blev mer konkret när företag hade metoder för hur man arbetar med miljön genom att följa miljöcertifieringarnas instruktioner. Även skolorna insåg fördelen med miljöcertifiering som ett pedagogiskt verktyg för att konkretisera miljöarbetet i verksamheten. Det finns både statliga och icke statliga miljöutmärkelser för skolverksamhet vilket ska motivera arbetet med miljöfrågor på skolorna, de utmärkelserna som vi har valt att tittat närmare på är ”grön flagg”, ”miljöskola” och ”skola för hållbar utveckling”.

3.5.1 Utmärkelsen ”grön flagg”

Stiftelsen för ”Håll Sverige Rent” är en opinionsbildande organisation som verkar för ett ökat miljömedvetande. Deras arbete med kampanjer, miljöutbildningar och miljöutmärkelser t ex ”grön flagg” används av många skolor och kommuner. Det var 1996 som utmärkelsen ”grön flagg” skapades och idag kan man räkna cirka 1300 skolor som är medlemmar i nätverket ”grön flagg” och drygt 900 som har fått utmärkelsen ”grön flagg” (Stiftelsen Håll Sverige Rent 2007). Arbetet med miljöcertifiering är utformat så att ingen utesluts, både skolpersonal och elever ska aktivt delta i projektet, även personer som har en nära relation till skolan t ex kommunen kan delta i miljöprojektet. Eleverna och personal väljer tillsammans fem konkreta miljömål från ett av fem teman: Kretslopp, vatten, skog, energi och livsstil eller hälsa (Stiftelsen Håll Sverige Rent 2007). Syftet med denna arbetsmetod är att ge elever och skolpersonal chans för att forma arbetet med fokus på ett tema som passar in i deras pedagogiska verksamhet samtidigt som man börja strukturera arbetet mot Agenda 21 (Eco-Schools 2003). För att behålla utmärkelsen måste skolan arbeta med de nya miljömålen efter varje halvår (Stiftelsen Håll Sverige Rent 2007).

3.5.2 Utmärkelsen ”miljöskola”

Idag finns det ungefär 40 skolor som har utmärkelsen ”miljöskola”. För att utses till ”miljöskola”, krävs det att alla i skolan samarbetar så att både undervisning och verksamhet inriktar sig på ett ekologiskt hållbart samhälle (Skolverket 1998). Arbetet med utmärkelsen ”miljöskola” är mer omfattande och krävande än ”grön flagg”. Myndigheten för skolutveckling har sammanställt olika kriterier under fyra områden som ska finnas med i utmärkelsen ”miljöskola”: **Övergripande, Verksamhet, Arbetsmiljö-hälsa och Fysisk miljö**” (Nationellt centrum för biologi & bioteknik 2003).

Under området ”Övergripande” ska finnas ett handlingsprogram för att främja hållbar utveckling, inrättad av skolläda-re, skolpersonal och elever tillsammans. På samma sätt under områden ”Verksamhet” står det att skolan ska ha en pedagogisk plan om ekologisk hållbar utveckling, samt att man ska integrera både teori och praktik i arbetet med hållbar utveckling. Arbetet med ”Arbetsmiljö och hälsoarbete” är till för att förbättra säkerheten och hälsan i skolans verksamhet. Området ”Fysisk miljö” i skolan förutsätter att skolan har strategier för att bedriva sin verksamhet med minsta möjliga belastningen på miljön, genom att till exempel använda miljömärkta varor.

Utmärkelsen kommer sedan 2006 att ersättas med utmärkelsen ”skola för hållbar utveckling”, för att utvidga innehållet så att utmärkelsen även omfattar sociala aspekter av hållbar utveckling. Skolverket gjorde en utvärdering av ”miljöskola” där skolorna lyfte fram fördelarna och önskvärda förändringar i för utmärkelsen ”miljöskola”. Denna utvärdering har präglat den nya utmärkelsen ”skola för hållbar utveckling”

Några nämnda fördelar i skolverkets utvärdering med utmärkelsen för ”miljöskola” (Nyander u.å) :

- Att den kan användas som stöd i kvalitetsarbetet,
- Den är ett bra verktyg i arbetet med att uppfylla delar av läroplanens övergripande mål
- Den statliga utmärkelsen är trovärdig.

Skolorna tycktes också uppleva svårigheter särskilt i början:

- Arbetet med föreskrifter i början var så stort att det kändes jobbigt att hålla projektet igång
- Det var utmanande att fånga alla intressen och engagemang
- Material och informationen om hur arbetet ska utföras var svårbegripliga
- Det var svårt att formulera målen mer konkret i utvecklingsarbete
- Hela systemet behöver vara flexibelt för att passa in i alla skolor oavsett profiler.

3.5.3 Utmärkelsen ”skola för hållbar utveckling”

Det finns ungefär 50 skolor som har fått den nya utmärkelsen ”skola för hållbar utveckling”, sju av dem är gymnasieskolor (Myndigheten för skolutveckling 2005). Denna nya utmärkelse kom med förbättringar där man bland annat ville göra kopplingen till läroplaner och kursplaner mer tydlig och ska trycka mer på skollärans roll i utvecklingsarbetet på skolan.

Det finns olika kriterier som skolan ska följa i arbetet med hållbar utveckling. Dessa kriterier är indelade i två områden, pedagogisk ledning och pedagogiskt arbete. Kravet är att skolan ska arbeta med samtliga kriterier i ledningsområdet och utvalda kriterier inom det pedagogiska arbetsområdet. De två områdena förklaras av myndigheten för skolutveckling på följande sätt (myndigheten för skolutveckling 2005):

A. Pedagogisk ledning:

Verksamhetens organisation ska inte hindra någon från att arbeta för hållbar utveckling. En plan ska finnas för att informera och involvera ny personal med arbetet för hållbar utveckling.

Personalen ska få tillgång till den kompetensutveckling som behövs.

Samarbete och utbyte av erfarenhet med andra verksamheter.

En bedömning görs varje år.

B. Pedagogiskt arbete:

Elever och lärare ska tillsammans formulera, planera, genomföra och utvärdera arbetet för hållbar utveckling.

Elevernas inflyttande över sitt lärande ska stärkas.

Samarbetet med omgivande samhälle ska vara kontinuerligt.

Man gör en analys av arbetet och föreslår åtgärder som behövs.

En intresseanmälan undertecknad av både skollära och huvudmannen skickas först till myndigheten för skolutveckling, därefter kan man ansöka att man har utfört ett utvecklingsarbete. Utmärkelsen behöver förnyas efter tre år. Vill man behålla den måste verksamheten årligen utvecklas och redovisa sitt arbete med de kriterierna i pedagogiska arbetsområdet genom breddning och/eller fördjupning (Myndigheten för skolutveckling 2005).

3.6 Politik och det sociala kapitalet

Enligt Rothstein m fl har ett samhälle tre typer av tillgångar (enligt teorin om det frivilliga organisationslivet) nämligen fysiskt, humant och socialt kapital. Alla dessa typer av kapital anses vara viktiga och har betydelse för demokratins välfungerande.

En teori som presenteras som en metafor av Rothstein och som upphovsmannen, psykologen John Platt, kallar den sociala fällan ("the social trap") kan kasta ljus på ytterligare någon orsak om varför till exempel det går långsamt för skolan hållbar utveckling.

Man kan beskriva logiken i den sociala fällan som följande: Alla sociala aktörer vinner på att samarbeta. Men det är meningslöst att göra det om inte alla samarbetar. Det kan vara rationellt att välja att inte samarbeta om man har skäl att tro att de andra inte ställer upp. Ett effektivt samarbete mot gemensamma mål kan bara uppnås om man litar på att de andra också ska ställa upp. Utan denna tillit slår den sociala fällan igen, dvs. vi hamnar där alla får det sämre, trots att alla är medvetna om att de kommer att gynnas av samarbetet (Rothstein sid. 271).

3.7 Skolledare i spänningsfält

Frågar man allmänt vad som kännetecknar en framgångsrik skolledare, kommer man att få olika svar beroende på vem man frågar. En kommunal skolförvaltningschef har andra kriterier än en lärare när han svarar på frågan. På samma sätt har läraren en uppfattning som inte liknar elevernas eller föräldrarnas uppfattning om vad som utgör en framgångsrik skolledare (Persson 2003).

Skolförvaltningscheferna vill ha en skolledare som är lojal mot huvudmannen och lärarna vill ha en skolledare som är jordnära och ge stöd till sina kollegor. Eleverna tycker i sin tur att en bra skolledare är den som skapar ett gott socialt klimat i skolan, medan föräldrarna betonar vikten av kompetens, bra arbetsmiljö och förståelse för elevers behov (Persson 2003 sid. 38). Alla dessa framgångskriterier speglar olika intressen och förväntningar hos de inblandade och skolledarens försök att tillgodogöra allas behov utsätter honom för ett spänningsfält (Persson 2003 sid. 37). Ett sätt att minska dessa spänningar och leda verksamheten till målet, är att försöka ingå i allianser med de olika aktörerna (t ex skolpersonal, elever och föräldrar).

Som vi nämnde innan, så finns det olika krav på skolan i form av t ex nya mål, som ställer skolledare eller lärare i en pressad situation som påverkar deras relation med sina uppdragsgivare eller övriga medarbetare. Radikala förändringar möts ofta med motstånd och dålig motivation i början, särskilt om det saknas gemensamma mål i verksamheten. Det behövs framför allt tillit och förtroende så att rätt allianser bildas och att hela verksamheten börja arbeta mot samma mål. Rektorerens inflytande på skolan torde vara så stort att riktningen på skolans framtid bestäms i mångt och mycket av hur bra rektorn leder sin verksamhet. Därför valde vi att intervjua rektorer för att komma till grunden med deras tankar och funderingar.

4 Material

MP3-spelare: Samsung USB Drive & Music Player YP-U2

Audio program: Wave Flow 5.x

5 Metoder

Vi har valt att arbeta med en kvalitativ undersökning för att besvara våra forskningsfrågor;

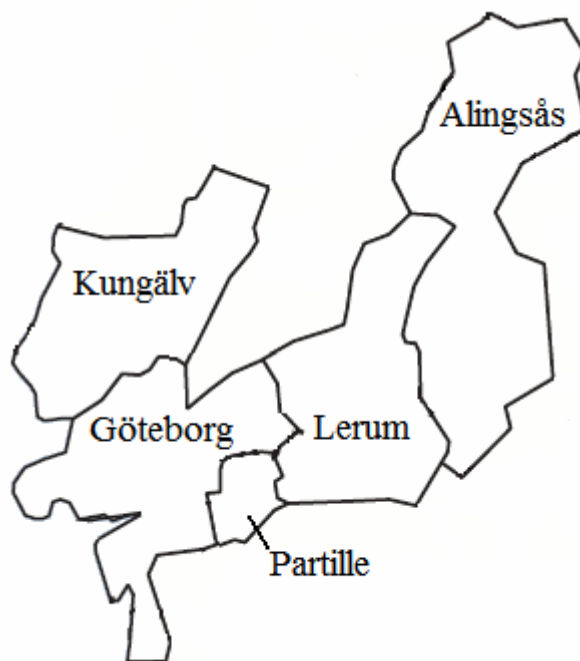
- 6 Vad är skillnaden mellan rektorer på gymnasieskolor med utmärkelserna ”skola för hållbar utveckling” och rektorer på skolor utan utmärkelserna?
- 7 Vad krävs för att en gymnasieskola ska uppnå utmärkelserna ”skola för hållbar utveckling”?

Anledningen till att vi valde dessa frågeställningar är att vi vill erbjuda ett underlag för de gymnasieskolor som vill men ännu inte har utmärkelserna. Att de ska känna förhoppning och på ett snabbt sätt ta till sig hållbar utveckling och tillämpa det i den egna skolsituationen. För att göra detta på ett bra och enkelt sätt så har vi gjort en jämförande beskrivande studie, där vi telefonintervjuade sex rektorer om hållbar utveckling. Vi valde att arbeta i form av en respondentundersökning eftersom vi var intresserade av de tankar och funderingar hållbar utveckling väcker hos våra utvalda rektorer (Esaiasson m fl 2004 sid. 254), och inte leta efter några ”fel eller rätta svar”.

5.1 Urvalsprocessen av skolor och kommuner

I vårt val av skolor (indirekt rektorer) ville vi pröva om det fanns någon skillnad i attityder till hållbar utveckling mellan gymnasieskolor som har utmärkelserna ”skola för hållbar utveckling”, skolor som har utmärkelserna ”grön flagg” eller ”miljöskola” och skolor som inte hade någon utmärkelse över huvudtaget (vad gäller hållbar utvecklingsrelaterade mål).

Eftersom det bara finns sju gymnasieskolor i Sverige som har utmärkelserna ”skola för hållbar utveckling” så valde vi att ta den/de skolor som låg närmast Göteborg. Det visade sig vara Kungälv kommun som hade tre gymnasieskolor som har utmärkelserna ”skola för hållbar utveckling”. Vi valde därför att använda oss av Kungälv kommun som vår referenskommun på hur man lyckas få skolor motiverade till att arbeta mot utmärkelserna ”skola för hållbar utveckling”.

Fig 2. Karta över utvalda kommuner i vår undersökning. Göteborgskommun finns **endast med** för att visa vart kommunerna ligger i Sverige.

Vårt urval av resterande gymnasieskolor gick ut på att finna skolor i liknande kommuner och på ett relativt närliggande avstånd. Detta för att gymnasieskolornas förutsättningar ska vara så likvärdiga som möjligt. Vi valde bara skolor som ligger inom Västra Götalands län.

Valet av kommuner skedde sedan på följande sätt: Vi visste att Kungälv kommun hade skolor med utmärkelsen ”skola för hållbar utveckling” (tre av sju gymnasieskolor i Sverige) och uppfyllde då det första kriteriet. Vi ville därför jämföra Kungälv kommun med kommuner i närheten med liknande storlek både i invånarantal och också gymnasieskolstorlek. Genom RKA (Rådet för främjande av kommunala analyser) så kunde vi få fram 2005 års (när utmärkelsen startade) invånarantal och såg att Kungälv kommun hade ~38 000 invånare och kom fram till att Lerums- (~36 000 inv.), Alingsås- (~35 000 inv.) och Partilles kommun (~33 000 inv.) var de mest lika kommunerna till invånarantal. Om vi ser på storleken på gymnasieskolor (och då har i åtanke skolverkets rapport (53-2005:3223) som säger att ”Såväl politiker som förvaltningschef är av uppfattningen att Kungälv gymnasium är en skola”) så ser vi att Porthällagymnasiet har minst antal elever ~800st medan de andra gymnasieskolorna har ca 1500 elever.

Genom sidor som ”Håll Sverige Rent” (Stiftelsen Håll Sverige Rent) och myndigheten för skolutveckling kunde vi se att Lerums gymnasium hade utmärkelsen ”Grön flagg”, Porthälla gymnasiet (Partille) hade precis fått utmärkelsen ”miljöskola” och Alströmers gymnasiet hade inte någon utmärkelse, inte heller Mimers hus Väst hade någon utmärkelse (Väst togs med för att dels utöka antalet skolor utan utmärkelser och dels för att se vilka skillnader som fanns mellan denna och de gymnasieskolor som fått utmärkelsen på Mimers hus). Därigenom hade de skolor som låg i kommuner nära både Göteborg och Kungälv uppfyllt de kriterier vi ställde från början.

5.2 Val av undersökning

Vi valde att göra en kvalitativ undersökning för att få en uppfattning om hur varje gymnasieskola förhöll sig till hållbar utveckling generellt och hur de förhöll sig till utmärkelsen ”skola för hållbar utveckling”. Orsaken till att vi valde bort alternativet kvantitativ studie var att vi inte behövde mäta *frekvenser*, olika *normer* eller olika *förklarande frågeställningar* (Esaiasson m fl 2004 sid. 219-223).

5.3 Anledningen till val av skolstadium

Anledningen till valet av gymnasieskolor var att det var avsevärt färre gymnasieskolor som har fått utmärkelsen jämfört med förskolor och grundskolor samt att vi själva kommer att vara aktiva lärare inom gymnasiet. Därav vårt intresse för att gymnasieskolor som söker utmärkelsen ”skola för hållbar utveckling”.

5.4 Val av frågor skedde från våra hypoteser

För att på ett så enkelt sätt som möjligt besvara våra forskningsfrågor så ställde vi upp *fem hypoteser*:

1. Att en skola som inte har utmärkelsen inte vet om den.
2. Att det är av stor vikt att kommunens politik är inriktad på hållbar utveckling för en gymnasieskolas involvering.

3. Att den feedback man får när man väl fått utmärkelsen är för liten för det arbete man måste lägga ner.
4. Att den allmänna kännedomen om hållbar utveckling är för liten och därav är det inte någon konkurrensfördel att inneha utmärkelsen.
5. Att hållbar utveckling är allt för diffust och därför väljer gymnasieskolor att inte arbeta med det konceptet.

Bakgrunden till våra hypoteser:

1. Den här hypotesen grundades på en intervju med Lars Åke Bäckman (ansvarig på myndigheten för skolutvecklings del om utmärkelsen ”skola för hållbar utveckling”) om deras resurser och informationsspridning.
2. Kommuner kan fungera på två olika sätt när det gäller sitt huvudmannaskap för skolan, antingen som en *icke-part* eller som *politiskt-ideologiskt-handlande* (Quennerstedt 2006 sid. 212-213). Därför bör en kommun vars politiskt-ideologiska handlande styra en skola på så sätt att man närmar sig en hållbar utveckling trots att intentionerna inte från början fanns på skolan.
3. Tankarna kring feedback vid en utmärkelse grundade sig på intervjun med Bäckman åter igen, där han förklarade att vad skolan fick för sitt arbete var att använda sig av symbolen för utmärkelsen samt ett diplom till skolan. Vi kände därför att det kanske saknades något för att få skolor utan ambitionerna att närma sig ”skola för hållbar utveckling”.
4. Detta är något som tas upp i Johan Öhmans avhandling om ”Den etiska tendensen i hållbar utveckling” där han beskriver hur lärarna känner att hållbar utveckling blir nedprioriterat mot andra frågor som mobbning och mångkulturella aspekter från skolledning och myndigheters sida.
5. En fråga som diskuterats med vår handledare Mikael Olsson, är att det möjligtvis kan vara så att hållbar utveckling som begrepp kan kännas allt för stort för att ta till sig som arbetssätt på skolan, man hävdar då att man inte har tid eller resurser för att hinna med en omväxling mot det mer hållbara alternativet. Skolverket instämmer i den här tolkningen och menar att ”hållbar utveckling betraktas mer som ett moment än som ett perspektiv och därmed kommer att konkurrera om utrymmet med andra moment” (Skolverket 2002).

5.5 Frågornas utformning och insamlandet av svar

Vi valde att använda oss av öppna frågor för att dels få reda på individens egna tankar och funderingar och dels för att kanske få tag på information som vi annars skulle ha missat (Esaiaasson m fl 2004 sid. 275). Frågorna skickades ut till dem som vi ville intervjua för att på så sätt visa goodwill och visa att vi verkligen inte ville sätta dit någon utan bara var intresserade av deras tankar och funderingar. Frågeformuläret såg ut på följande sätt:

- Tematiska frågor (Esaiasson m fl 2004 sid. 290) – övergripande frågor, oftast generella som direkt kan härledas till våra hypoteser. Huvudfrågan är den viktigaste frågan som vi ville få svar på.
- Uppföljningsfrågor (Esaiasson m fl 2004 sid. 290) – ett antal underfrågor som vi även ville ha svar på om det inte togs upp under intervjun, för att få våra intervjuobjekt att djupare reflektera över huvudfrågans innebörd.
- Avslutsfråga – Fanns det något att lägga till så gick detta bra i slutet av intervjun på en helt öppen fråga för att fånga upp sådant som vi eventuellt hade missat.

Intervjun gick till så att vi ringde och bokade tid med rektorn för en telefonintervju, vilket samtliga fall gick bra, och skickade därefter vårt frågeformulär (se Bilaga 1). Anledningen till att vi valde telefonintervju var att vi ville att alla våra svarspersoner skulle få liknande behandling, eftersom att vi inte skulle kunna åka ut och träffa samtliga rektorer (dels av ekonomiska och dels av tidspressade skäl). Själva intervjun tog mellan 10 och 20 min beroende på hur mycket varje svarsperson hade att säga. Svaren spelades in med hjälp av en MP3-spelare för att sedan vid transkriberingen spelas upp på en dator. Samtalen transkriberades till text för att sedan gemensamt analyseras av oss, transkriberingen gjordes för att visa tankegångar istället för att vara exakta avskrivningar av det som sades i intervjun (Öhman 2006 sid. 117).

5.6 Framtagning av resultat

För att få ut något av våra intervjuer så använde vi oss av en kategorisering av svaren (Esaiasson m fl 2004 sid. 296). Vi valde att arbeta med 12 olika kategorier (härledda från våra hypoteser) för sammanställandet av vårt resultat. Vi valde att visa med hjälp av siffrorna 0-2 förekomsten och styrkan av det som sades i intervjun (0 betyder att det inte var någon förekomst av information, 1 betyder viss eller någon förekomst av information och 2 betyder att mycket eller tillräcklig information gavs för den kategorin). Vi lyssnade och läste varje intervju tillsammans för att bedöma varje kategori för sig. Om vi hade meningsskiljaktigheter så sparades den kategorin så att vi kunde gå igenom det senare (vårt arbete liknande en hermeneutisk spiral där vi använde oss av små delar för att få en helhet (Esaiasson m fl 2004 sid. 247) för att på så sätt komma så nära "sanningen" som möjligt). När alla kategorier hade fått en bedömning så gjorde vi en total bedömning för att få en helhetsbild över hur intervjuobjektet hade visat kunskaper och kännedom om hållbar utveckling generellt och utmärkelsen "skola för hållbar utveckling" speciellt.

5.7 Förklaring av kategorier

Kännedom om utmärkelser; Har en uppfattning om vad utmärkelser kan göra förhållande till kvalitetsstämpel, ramar, mål att sträva efter.

Har någon utmärkelse; Har någon typ av utmärkelse från myndighets håll antingen miljöinriktad eller av annan sort (ej priser).

Kommunens profilering; Så ser kommunens profilering ut på kvalitetsredovisning (SIRIS) och på deras hemsida vad gäller hållbar utveckling.

Kommunens "lokala mål" (Lindensjö & Lundgren 2005 sid. 104); Så upplevs kommunens direktiv mot skolan vad gäller hållbar utveckling

Kännedom om Lpf 94, styrdokument; Man nämner styrdokument och liknande för att stärka motiveringen av hållbar utveckling.

Motiverad personal; Personalen verkar motiverad och engagerad i frågor rörande hållbar utveckling.

Önskad morot

Pengar; Man pratar om pengar i olika former som en faktor till att få utmärkelsen

Fortbildning; Man är inriktad på fortbildning av personal och elever igen föreläsningar osv.

Konkurrensfaktor; Den fördel utmärkelsen ”skola för hållbar utveckling” kan mot andra skolor.

Vet man om utmärkelsen ”skola för hållbar utveckling” (S.F.H.U); Kunskaperna om utmärkelsen ”skola för hållbar utveckling”

Eldsjälar/Grupper; Det finns några personer som brinner för hållbar utveckling på skolan och har de en viss tid i sin tjänst att ägna åt det?

Total bedömning; Ett helhetsintryck om vad skolan gör för att närma sig hållbar utveckling (generellt) och använda sig av det arbetssättet i skolan.

6. Resultat

För att åskådliggöra våra intervjuer så använde oss av kategorier för att dela upp intervjuerna i mindre bitar och göra det mer lättillgängligt. Samtliga intervjuer bedömdes i de olika kategorierna (se metoddelen) och delades antingen in på en skala mellan 0-2 eller en skala mellan 1-5. Anledningen till att vi använder oss av två olika skalor är att vid jämförandet av skolor behövs fler kategorier så att man verkligen kan särskilja skolorna åt.

6.1 Bedömningsgrunder

Vi gjorde bedömning på de elva första kategorierna med en skala mellan 0-2 där 0 betyder ingen information-, 1 betyder lite/någon information- och 2 som betyder mycket/tillräcklig information på den kategorin. På den totala bedömningen gjordes en skala på 1-5 för en helhetsbedömning vad gäller skolans ambitioner att närma sig hållbar utveckling och arbeta med det i skolan. Resultatet är sedan sammanfattat i tabell 1.

Tabell 1. De sex skolornas intervjuer sammanfattade för att enkelt åskådliggöra skillnader mellan de intervjusvar som insamlades. Svaren kategoriserades (enligt Esaiasson m fl 2004 sid. 296) med siffrorna 0, 1, 2 där 0 betyder att det inte var någon förekomst av information, 1 betyder viss eller någon förekomst av information och 2 betyder att mycket eller tillräcklig information gavs för den kategorin. Sista frågan hade dock en bedömning från 1-5 där 5 var den skola som i helhet hade bäst skolans ambitioner att närma sig hållbar utveckling och arbeta med det i skolan.

	Alström	Lerum	Porthäll	Mimers V	Mimer S	Mimers Ö
Kännedom om utmärkelser.	2	2	2	1	1	2
Har någon utmärkelse.	0	2	2	0	2	2
Kommunens profilering.	2	2	2	2	2	2
Kommunens lokala mål.	1	2	2	0	2	2
Kännedom om Lpf, styrdok.	0	0	1	0	1	2
Motiverad personal.	2	2	1	2	2	2
Önskad morot.						
<i>Fortbildning.</i>	0	0	0	1	1	0
<i>Pengar.</i>	2	2	1	0	1	0
Konkurrens fördel.	1	2	1	2	0	1
Kunskap om S.F.H.U.	1	1	1	2	2	2
Eldsjälar (E)/Grupper (G).	2 (G)	0	2 (E)	2	2 (E)(G)	2 (E)(G)
Total bedömning.	2	2	3	3	4	5

6.2 Bedömningen av intervjuerna

Samtliga kategorier i intervjuerna bedömdes i de olika kategorierna (se metod delen). Uppdelningen gick ut på följande sätt (varje kategori har olika exempel på hur de olika intervjusvaren tolkades):

1. **Kännedom om utmärkelser;** Har en uppfattning om vad utmärkelser kan göra förhållande till kvalitetsstämpel, ramar, mål att sträva efter.

Vi eftersträvade att man skulle förklara på fler än ett sätt hur en utmärkelse skulle kunna påverka skolan antingen positivt eller negativt.

Mimers hus Väst och öst tolkades till en etta. Anledningen var att de refererade mer till vad som händer i skolan och inte hur det ser ut utifrån.

Exempel på Syds svar på frågan; – Vad betyder en utmärkelse överhuvudtaget för skolan?

– Den har många betydelser, dels e det ju så att man har en ambition att följa dom åligganden man har att göra på något sätt. Och att man därigenom får nya influenser till skolan både bland skolläda och personal och elever...

Exempel på Alströmers svar på frågan som gav en tvåa.

- *Det är klart det är en slags kvalitetsstämpel att man uppnått nått visst inom miljö och hållbar utveckling här så att det vore ju. Både för ärans del och för att man antagligen har en bra verksamhet så vore bra att ha en sådan utmärkelse.*
(Anm. På följande frågor utvecklas svaret för att värderas som en tvåa)

2. **Kommunens profilering;** Så ser kommunens profilering ut på deras hemsidor vad gäller hållbar utveckling.

Efter undersökningar på hemsidor och kvalitetsredovisningar från kommuner så letade vi efter referenser till hållbar utveckling och liknande.

Samtliga kommuner hade handlingsplaner som rörde hållbar utveckling, den skillnaden som fanns var alltså inte förekomst av hållbar utveckling utan mer tydligheten i de uppsatta målen. Skillnad som vi märkte var **när** målen sattes t ex Kungälv kommun började diskutera sina mål redan 2002 (Kungälv kommun 2004a) medan t ex Partilles kommun började 2006 att sätta mål som var inriktade på hållbar utveckling (Partilles kommun 2006).

3. **Kommunens "lokala mål" (Lindensjö & Lundgren);** Så upplevs kommunens direktiv mot skolan vad gäller hållbar utveckling.

Det fanns bara en skola som inte hade någon påverkan från politikerns sida och det var Mimers hus Väst. Där svaret på frågan:

- *Har kommunen önskat att ni ska öka ert HU arbete (eller miljöarbete) på skolan?*
– *Nej, dom har inte påverkat oss*

Medan Mimers hus Öst svarade på samma fråga:

- *Dåvarande gymnasienämnden för drygt ett år sedan. Dom tog ju med det i årets prioriterade mål och ville att vi skulle försöka under läsåret att få den här utmärkelsen. Så att det blev som en extra push, det är ungefär det man behöver för att ta det steget, och det va en tydlig mål uppsatt av vår nämnd...*

4. **Kännedom om Lpf 94, styrdokument;** Man nämner styrdokument och liknande för att stärka motiveringen av hållbar utveckling.

Alströmers-, Lerumsgymnasium och Mimers Hus Väst nämner inte på något sätt styrdokument och liknande under intervjun. Medan Porthälagymnasiet nämner styrdokument men helt feltolkat.

På frågan: – Dom största hindret att ni inte arbetar så mkt med hållbar utveckling?

- *Man kan nog se dom ur olika perspektiv, dels är det en fråga om tid. Och om man tittar på det vi jobbar mot så finns det en massa styrdokument som säger vad det är för någonting. Någonstans där för att jobba mot hållbar utveckling är det något annat vi inte får göra.*

Som avslutning svarar rektorn för Mimers Hus Öst:

- *... det står klart och tydligt i styrdokumentet, det här är ingenting som ligger utanför utan ligger helt klart inom ramen för vårt uppdrag.*

5. **Motiverad personal;** Personalen verkar motiverad och engagerad i frågor rörande hållbar utveckling eller liknande.

Alla skolor verkar ha mer eller mindre motiverade lärare när vi frågar rektorerna, ett exempel på hur lärarnas motivation kan uttrycka sig gav rektorn för Alströmers gymnasium på frågan:

– Hur känner du den allmänna kännedomen är bland föräldrar lärare och elever?

– Vi hade ett upp start på kommunen som gällde allt ifrån gröntflagg till o diskutera hållbar utveckling. Då hade vi med ett tiotal personer härifrån och en del lärare som är då intresserade och det är där jag tror det ska starta.

6. **Önskad morot:**

Pengar; Man pratar om pengar i olika former som en faktor till att få utmärkelsen.

Fortbildning; Man är inriktad på fortbildning av personal och elever igenom föreläsningar

Alla skolor utom Mimers Hus Öst tänkte sig direkt att det skulle finnas en fördel med en morot av något slag. Mimers Hus Syds rektor formulerade väl det bäst när han svarade på frågan: – När ni har fått den här utmärkelsen skulle du önska att man fick någon extra morot?

– Både och, jag hade gärna kunnat tänka att det hade funnits så man kunde få ett antal föreläsare, kända föreläsare på förslag. (...) Eller man hade kunnat få bidrag till att göra en resa till områden typ Tjernoby, gamla Ruhr-område...

7. **Konkurrensfaktor;** Den fördel utmärkelsen ”skola för hållbar utveckling” kan mot andra skolor.

Här skiljde sig svaren allt ifrån att man inte trodde att ” Nää det tror jag inte, inte just denna” (Mimers Hus Syd), ”Ja den påverkas säkert något men begränsat tror jag” (Porthällagymnasiet) till att ” Jag tror det kan betyda en hel del kanske inte för eleven utan för föräldrar” (Lerumsgymnasium).

8. **Vet man om utmärkelsen ”skola för hållbar utveckling” (S.F.H.U);** Kunskaperna om utmärkelsen ”skola för hållbar utveckling”

De tre skolorna från Mimers Hus visade mer än goda kunskaper i hur utmärkelsen ”skola för hållbar utveckling” fungerar och ska appliceras i verkligheten därav deras tvåa. Rektorerna på Alströmers-, Porthällagymnasiet sa direkt att de inte visste något om utmärkelsen men efter vår intervju stod det klart att de hade en viss uppfattning om vad konceptet innefattar och hur man problematiserar när man använder det arbetssättet som föreskrivs. Lerum gav en grund bild, inte så påläst som Mimers Hus rektorerna men bättre än de två sistnämnda skolorna (Alströmers- och Porthällagymnasiet) på hur tankarna är. Men dock inte tillräckligt för än att få mer än en etta.

9. **Eldsjälar/Grupper;** Det finns några personer som brinner för hållbar utveckling på skolan och har de en viss tid i sin tjänst att ägna åt det?

Från början tänkte vi oss enskilda eldsjälar men märkte av Alströmers gymnasium och Mimers Hus Väst att de mer arbetade i grupper, men Mimers Hus Öst och Syd hade både specifika eldsjälar och grupp som arbetade mot hållbar utveckling och

miljöfrågor. Porthällagymnasiet hade endast en eldsjäl som likt Mimers Hus Öst och Syd hade tid inlagt i sin tjänst för att ägna sig åt liknande frågor. Lerumsgymnasiet hade inga definierade grupper eller eldsjälar som stod för arbetet istället svarade man på frågan: – **Är det någon som är drivande ...**

– *Nää det är det inte, vi har en väldigt aktiv skolledning. Och sen har vi jätte bra lärare...*

10. **Total bedömning;** Ett helhetsintryck om vad skolan gör för att närma sig hållbar utveckling (generellt) och använda sig av det arbetssättet i skolan.

Det här är en övergripande kunskapssyn efter intervjuerna på de olika rektorerna. Om man ser på de olika intervjuerna (förutom Mimers Hus Väst som inte spelades in på grund av tekniska problem) så gjorde helhetsintrycket hos Lerums- och Alströmers gymnasium att de bara fick en tvåa av fem möjliga, medan Porthälla gymnasiet och Mimers Hus Väst fick tre av fem för sitt helhetsintryck.

Exempel på helheten hos Väst

- ***Vad står den för enligt er (anm. utmärkelsen ”skola för hållbar utveckling”?***
- *Att man har funderat igenom vardagen, rent praktisk o även hur inställningar till lektioner osv. från lärare och skollednings sida.*

7 Diskussion

Vi har använt oss av en kvalitativ undersökning vilket gör att resultatet av vår undersökning är en tolkning som vi har gjort av de svar som vi har samlat in. Vi har inte bara problemet med att vi ska tolka de som vi intervjuar (hermeneutik (Gilje 2004)) utan det finns även vissa frågor som vi till och med ska tolka redan gjorda tolkningar (dubbel hermeneutik (Gilje 2004)), alltså att vi ska tolka rektorers tolkningar. Vi har valt att uppmärksamma problemet med tolkning här i början så att vi slipper nämna hermeneutikproblemet i varje del. Vi kommer istället att diskutera frågan närmare det i Felkällor 8.3.

7.1 Stämde våra hypoteser?

I början av vårt arbete arbetade vi fram fem olika hypoteser (se metoddelen för utförligare definitioner) och nu med resultatet i hand kan vi utläsa hur väl de stämde med verkligheten.

7.1.1 En skola som inte har utmärkelsen inte vet om den.

När man analyserar svaren så verkar det som att skolorna utan någon synbar kontakt med utmärkelsen har skaffat sig en generell förståelse vad gäller utmärkelsen för ”skola för hållbar utveckling”. Alla rektorerna visar på en viss kunskap om vad hållbar utveckling står för men inte mycket mer än så, det var endast rektorer från Mimers Hus som visade någon egentlig kunskap om *hur* utmärkelsen påverkade den pedagogiska vardagen i skolan, något som inte är konstigt eftersom de har två skolor med utmärkelsen och alla skolor har gemensamma träffar. Mimers hus Syds rektor uttryckte det nog bäst för att illustrera sambandet mellan de fyra gymnasieskolorna i Kungälv.

”Vi gör saker för hela skolan trots att då Väst inte är certifierade än, så har dom varit med på dom också. Det inspirerar ju säkert.”

Så man kan väl inte säga att den kunskapslucka som vi trodde fanns ute bland de skolor som medverkade i intervjun är så stort som vi först hade antagit, men dock måste det sägas att kunskapen om *utmärkelsen* är bristande och behövs förbättras (bland skolor som inte ligger på Mimers Hus). Inte heller så är det helt säkert att vetskapen om utmärkelsen är avgörande för om man ska ta till sig den eller inte, **men** finns ingen vetskap i skolorna om utmärkelsen så blir det heller inte någon som söker utmärkelsen.

7.1.2 *Det är av stor vikt att kommunens politik är inriktad på hållbar utveckling för en gymnasieskolas involvering.*

Hur såg de lokala målen från kommunen ut på respektive skolor? Enligt rektorerna själva så fanns det ganska tydliga mål satta från politikernas sida. Det var endast Mimers Hus Väst som inte kände att de inte hade någon uppmaning eller påtryckning att närma sig hållbar utveckling från kommunen, något som vi tror kan vara tack vare de andra skolorna på Mimers Hus som fått utmärkelsen och därigenom dragit med Väst så pass långt att politikerna känner att de inte behöver ge Väst liknande uppmaningar. Alternativt kan det ju vara så att rektorn på Mimers Hus Väst under intervjun helt enkelt glömt bort vad kommunen har gett för uppmaningar.

Alla kommuner i vår undersökning verkar vara positiva och uppmanande till att skolorna ska använda sig av hållbar utveckling i någon form i sitt pedagogiska arbete. Däremot är det en klar skillnad på tydligheten mellan Kungälv kommun och övriga kommuner, eftersom Kungälv kommun tydligt markerat vad man vill att skolan ska uppnå och på vilket sätt man ska göra det. Mimers Hus Öst förklarade kommunens uppmaning såhär:

– Dåvarande gymnasienämnden för drygt ett år sedan. Dom tog ju med det i årets prioriterade mål och ville att vi skulle försöka under läsåret att få den här utmärkelsen. Så att det blev som en extra push, det är ungefär det man behöver för att ta det steget, och det va ett tydlig mål uppsatt av vår nämnd. Att vi skulle sträva emot att få den här...

Det verkar därför som att tydligheten från kommunen påverkar implementeringen i skolan, men även kommunens kunskap om hållbar utveckling och utmärkelsen ”skola för hållbar utveckling” påverkar om skolan kommer få målet att närma sig utmärkelsen (likt avslutningen på föregående hypotes).

7.1.3 *Den feedback man får när man väl fått utmärkelsen är för liten för det arbete man måste lägga ner.*

Vikten av en morot i någon form var väldigt varierande från rektor till rektor, det varierade från att man inte kände att man behövde någon morot till att man önskade sig pengar, seminarier, fortbildning, resor osv. De skillnader vi kunde se var inte så mycket mellan skolor med utmärkelsen ”skola för hållbar utveckling” och skolor utan den utmärkelsen. Skillnaden var mellan skolor som ligger i Kungälv jämfört mot de resterande skolorna. Det verkade som att skolorna som ligger på Mimers Hus inte värderade pengar och fortbildning på samma sätt som övriga skolor. Mimers Hus skolor ansåg att vinsten att använda sig av utmärkelsen hade ett mervärde i sig själv och det var så stort att man inte behövde något mer.

Både Alströmers och Lerumsgymnasium har fått ett pris som heter Kopernikus priset (pris som delas ut av sparbanksstiftelsen) där prissumman varierar från 50 000-100 000kr, något som antagligen influerade de båda skolorna att tänka på pengar som morot. Något som inte var unikt för bara dessa skolor men kändes mer som en viktig ingrediens för dessa skolor när det gällde deras vilja att söka utmärkelsen.

7.1.4 Den allmänna kännedomen om hållbar utveckling är för liten och därav är det inte någon konkurrensfördel att inneha utmärkelser.

Alla skolor utan Mimers Hus Syd trodde att en utmärkelse kan ha en liten konkurrensfördel när det gäller att locka till sig elever. Syd trodde dock att den här utmärkelserna inte skulle ha betydelse för elevers val av skola, utan menade på att det säkert finns andra faktorer t ex gratis datorer eller resor som skulle fungera bättre som konkurrensmedel. De andra skolorna menade att utmärkelserna skulle fungera bra eller till viss del för att locka till sig elever. Men att den allmänna kännedomen (med allmän åsytas föräldrar och elever) var allt för låg för att man verkligen skulle kunna använda sig av ”skola för hållbar utveckling” som en fördel gentemot andra skolor.

7.1.5 Hållbar utveckling är allt för diffust och därför väljer gymnasieskolor att inte arbeta med det konceptet.

Tittar man på både Lerums-, Porthälla- och Alströmers gymnasium så kan man tolka att de största anledningarna till att man inte har närmat sig utmärkelserna ”skola för hållbar utveckling” är att man tror att det administrativt och ekonomiskt kommer ta stora resurser. Till de skolorna så skulle vi vilja referera till Mimers Hus Öst kommentar vad gäller utmärkelserna:

...vaddå hållbar utveckling nu kommer det ytterligare nått sånt där halv flummigt vagt i konturerna begrepp som vi ska hålla oss till, vad är det för någonting? Men sen så förstår man kanske att för det första så är det redan det vi egentligen gör väldigt mkt, fast vi kanske inte har satt det namnet...

Enligt Östs rektor är utmärkelserna ”skola för hållbar utveckling” inte något främmande som behöver användas mycket energi för att närma sig, utan framför allt krävs det en kartläggning på vad som redan görs på skolan. Denna kartläggning kommer i många skolor visa på att man redan arbetar med många aspekter av hållbar utveckling och avståndet till en utmärkelse inte är så långt borta som många kanske tror.

8 Summering

8.1 Förbättringar

8.1.1 Informationsspridning

Informationen om hållbar utveckling och utmärkelserna ”skola för hållbar utveckling” måste spridas bättre från myndigheten för skolutveckling. Vill man få skolor involverade så gäller det inte bara att man väntar på egna initiativ från kommuner och skolor utan att myndigheten för skolutveckling verkligen anstränger sig för att få så många som möjligt medvetna om vad som finns och hur det hjälper skolor att på många sätt verkligställa läroplanens mål. Lerumsgymnasiets rektor förklarade varför hon inte var insatt i hållbar utveckling och dess utmärkelse:

– ...det är ju en sådan fruktansvärd uppsjö av mail, jag vet inte hur det är att man ska nås på bästa sätt. Om det är att man ska gå tillbaks till pappersutskick för man har ju ingen chans som skolledare att hinna titta på allt. Man får titta på det, så får man För annars finns det ju ingen tid.

Kanske man även skulle fundera på att anordna stora seminarier för en regions rektorer där alla kommer samman för att diskutera ”skola för hållbar utveckling” så att begrepp och idéer bearbetas och eventuella frågetecken rätas ut från ”myndigheten för skolutvecklings” sida. Så att rektorerna efter konferensen känner sig väl informerade och har ett underlag på hur man ska arbeta på skolan för att förbättra hållbar utveckling.

8.1.2 Kommunens mål till skolan

Vill regeringen verkligen att skolorna ska arbeta med hållbar utveckling så är ju utmärkelsen ”skola för hållbar utveckling” ett långt steg på vägen. Regeringen borde kanske därför informera kommuner om utmärkelsen för att sedan låta kommunerna påverka skolan. I dagsläget verkar det som att kommunens politiker vet att hållbar utveckling är en viktig del i skolan men att efterlevnaden på skolorna inte är prioriterad. Kungälv kommun visar verkligen att om kommunens mål är att skolan ska närma sig hållbar utveckling på ett konkret sätt så kommer skolan att relativt snabbt följa efter. Det gäller att målen är tydliga och hanterbara för skolan, så kan skolan verkligen göra en stor skillnad.

8.1.3 Betydelsen av en morot

Betydelsen av en morot är nog bara stor för de som inte verkligen vet vad utmärkelsen ”skola för hållbar utveckling” står för. Likt de skolor som arbetar med utmärkelsen förklarar så är den vinsten så pass stor att man inte direkt behöver något från myndigheten för skolutveckling direkt när man söker utmärkelsen. Men som Mimers Hus Syds rektor var inne på så kanske myndigheten för skolutveckling borde anordna något när man efter tre år gör en ny ansökan till utmärkelsen och får den igen. Kanske någon föreläsning eller seminarium med någon känd på miljö eller hållbar utvecklings området, så att skolan kan känna att det man gör uppskattas och även så att man återknyter vikten av det som händer på skolan med verkligheten utanför.

8.1.4 Den allmänna informeringen

För att skolor verkligen ska börja arbeta med utmärkelsen ”skola för hållbar utveckling” krävs det att myndigheten för skolutvecklingen börjar vända sina informationskampanjer utåt mot befolkningen. Börja inrikta sig på gemene man istället för att mestadels inrikta sig på personal som redan arbetar inom utbildningssektorn. Skulle det allmänna medvetandet förbättras så att även efterfrågan börjar öka så kommer skolors takt att söka utmärkelsen avsevärt höjas, det instämde samtliga rektorer på. Gör man omgivningen medveten om vilken kvalitetsstämpel ”skola för hållbar utveckling” är när det gäller demokrati, arbetssätt och så vidare så kommer även många inse att det är de skolor man vill att sina barn ska gå på och då indirekt påverka barnens beslut vad gäller utbildning.

8.2 Hur hjälper svaren till med frågeställningarna?

När vi började vårt arbete så ställde vi upp våra frågor för att vi ville utreda vilka skillnader det fanns mellan gymnasieskolor som har utmärkelsen ”skola för hållbar utveckling” och de skolor som inte har den utmärkelsen.

Vi valde att använda oss av två olika frågeställningar som vi ansåg adresserade några av de skillnader som skulle kunna vara intressanta att undersöka för att börja komma till botten med

varför det är så få gymnasieskolor som har fått utmärkelser. Vi tycker att våra undersökningar besvarades på följande sätt i vår undersökning:

8.2.1 Vad är skillnaden mellan rektorer på gymnasieskolor med utmärkelser "skola för hållbar utveckling" och rektorer på skolor utan utmärkelser?

Ser man på resultatet så finns det inga uppenbara skillnader mellan rektorernas svar, antingen man har utmärkelser eller inte. Den skillnaden man kan se mellan rektorer är att den generella kunskapen om hållbar utveckling och utmärkelser "skola för hållbar utveckling" uttrycktes bättre hos rektorerna från Mimers Hus än övriga rektorer. Bland de tre rektorerna från Mimers Hus hade vi två rektorer med utmärkelser (Syd och Öst) och en rektor utan utmärkelser (Väst) vars svar var liknande. Så trots att Väst inte har någon utmärkelse så låg deras kunskapsnivå på liknande nivå som de andra skolorna som fått utmärkelser.¹ Anledningen till att kunskapsnivån är högre hos rektorerna som jobbar på Mimers Hus borde därför vara att man har tillsammans arbetat med utmärkelser.

Det gick inte att se kunskapsnivån i svaren på rektorerna i Mimers Hus innan de började söka utmärkelser, eftersom det kan ha varit så att de hade samma kunskap som de övriga skolornas rektorer innan de började arbeta med utmärkelser **men** det kan lika väl vara så att deras (Mimers Hus rektorer) kunskapsnivå inte har höjts något avsevärt sedan de fick utmärkelser utan att den hela tiden har legat på en hög nivå. Det fanns säkert skillnader mellan alla rektorerna i form av ålder, tid i sin befattning, andra uppdrag osv. men tyvärr så ställdes aldrig de frågorna direkt i intervjun och uppgifterna var svåra att få in från samtliga rektorer och kan därför inte besvaras. Därför så är nog den egentliga skillnaden mellan rektorerna (i hela undersökningen) att rektorerna på Mimers Hus har arbetat med utmärkelser och inte just att man har fått utmärkelser (antagelsen grundar sig på Västs kunskaper).

8.2.2 Vad krävs för att en gymnasieskola ska uppnå till utmärkelser "skola för hållbar utveckling"?

Vi har valt ut några punkter som vi anser gör skillnaden mellan att man mer eller mindre arbetar organiserat med hållbar utveckling till att hela skolan genomsyras av tankar om hållbar utveckling och att man söker sig till utmärkelser "skola för hållbar utveckling", som yttre ram för att definiera hela arbetet på skolan.

- **Kommunens påverkan**
- **Eldsjälar**
- **Rektorns och lärares attityder attityd**

Kommunens påverkan

Vad var den egentliga skillnaden mellan gymnasieskolorna som deltog i vår undersökning? Om man ser skillnaderna rent hierarkiskt sett och börjar med kommunens inblandning i skolans verksamhet så verkar det ju som de flesta kommuner på ett eller ett annat sätt influerar skolan till ett miljömedvetande. Fast skillnaderna här på *hur* man påverkar skolan verkar vara stora mellan kommuner. Ser man på Quinnerstedts tankar om kommunens deltagande i skolans verksamhet som en *icke-part* eller som *politiskt-ideologiskt-handlande*, så ser man att rektorerna på Mimers Hus fått tydliga mål från kommunen om vad man vill att skolan ska uppnå. Medan rektorn i Alingsås kommun inte fick mål riktat mot hållbar utveckling utan mål mer inriktade på ekologisk mat än pedagogisk styrning. Anledningen till

---

¹ Tilläggas bör göras att Väst har ansökt om utmärkelser "skola för hållbar utveckling" och har kommit så långt att man har fått en handledare på myndigheten från skolutveckling.

detta skulle kunna vara som rektorn på Alströmers rektor beskrev det: *"...vi känner som en stor organisation borde vi snarare göra detta inifrån utan att behöva få mål utifrån"*. Kanske kommunens jobb är att knuffa skolan i rätt riktning, så att bollen i alla fall sätts i rörelse och inte vänta på att den ska börja rulla av sig själv. Som vi beskrev innan i hypoteserna så känner vi att kommunen måste ta sitt ansvar som huvudman för skolan och visa vad man vill t ex istället för att säga att vi vill att ni ska **närma er** hållbar utveckling likt Partilles kommun gjort med Porthälla gymnasiet, istället göra som Kungälv kommun att man sätter upp som ett mål att skolan ska få utmärkelsen "skola för hållbar utveckling".

Eldsjälar

Vid en första titt på kategorin eldsjälar/grupper i resultat delen så ser vi att samtliga skolor utom Lerumsgymnasium har någon eldsjäl eller grupp tillsatt från skolan som arbetar mot miljömål och hållbar utveckling. Som **vi ser det** kan det finnas två anledningar till att man inte har någon specifik grupp på Lerumsgymnasium. Den första anledningen är att skolan inte ser något behov eftersom att de anser att det räcker med en aktiv skolledning. Den andra anledningen kan vara att kommunen har igenom sin miljöstrateg startat ett centrum för hållbar utveckling på skolan. Rektorn på Lerumsgymnasiet hoppas kanske att centrumet ska påverka skolan i en riktning enhetlig med hållbar utveckling.

Något vi tror måste finnas på skolan är eldsjälar i någon form, antingen det är flera så att det bildas en grupp eller om det bara är någon enskild individ. En extra fördel är om eldsjälen arbete är så uppskattat av skolledningen att den personen får tilldelad tjänst för att fördjupa sin och sina kollegers kunskap i miljö- och hållbar utvecklingsfrågor. Detta har båda skolorna från Mimers Hus gjort men även Porthälla gymnasiet som fick utmärkelsen "miljöskola" i början av 2007. Man kan alltså ana att en skolas strävan efter en utmärkelse avsevärt höjs om skolan är villiga att investera i de eldsjälar som finns på skolan.

Ser man på Mimers Hus som exempel så har de både grupper och eldsjälar som jobbar med att skolan ska ta till sig hållbar utveckling och mycket tack vare deras arbete blev det möjligt att söka och få utmärkelsen. Syds rektor säger att det var tack vare deras eldsjäls informationsarbete som fick resten av lärarkåren och de anställda att inse vikten av hållbar utveckling.

Alla Mimers Hus gymnasieskolor har också tillsammans ett nätverk med skolpersonal för att hålla seminarier och föreläsningar i skolan om hållbar utveckling. Gruppen verkar även arbeta tillsammans vad gäller den pedagogiska användningen av hållbar utveckling. Genom att man tar lärdom av varandras bra och dåliga erfarenheter så behöver inte alla skolor göra liknande misstag.

Rektorns och lärares attityder

Som ofta spelar viljor och attityder en oerhörd roll hos rektorer och lärare, vad gäller utmärkelsen "skola för hållbar utveckling" så spelar givetvis de här två yrkesgruppernas tankar in, eftersom det är de som måste applicera det hållbara synsättet på sin arbetsplats. Trots att kommunens intentioner är att skolan ska ha utmärkelsen "skola för hållbar utveckling" så är det ju inte helt säkert att skolan till fullo följer kommunens direktiv. Men med en flexibel skolledning och en motiverad personal så är allt möjligt. I vår undersökning så tyckte alla skolor att deras personal var motiverade och arbetade med miljöfrågor något som var svårt att verifiera, men skulle deras utsago stämma så ser vi inga hinder till varför skolorna som inte har utmärkelsen "skola för hållbar utveckling" inte heller skulle anamma det synsättet.

8.3 Felkällor

Som alltid när man ställer frågor till individer så är det svårt att verifiera att det svar man får är det absolut rätta. Alla undersökningar har det här problemet, men igenom att vi har haft en öppen dialog med rektorerna så tror vi att vårt resultat är relativt nära sanningen för varje rektor. Frågornas utförande kan även det ha spelat in i hur svaren blev, men inga frågor verkar ha misstolkats helt av rektorer eller behövdes från vår sida förklaras närmare, så förhoppningsvis förstod samtliga rektorer vad vi frågade efter.

Men tidpunkten för rektorerna som var precis innan semestern kan ha påverkat kvaliteten av våra svar t ex så verkade Mimers Hus Syds rektor vara upptagen med något annat samtidigt som intervjun pågick och Lerumsgymnasiets rektor hade en besökare som satt och väntade medan intervju pågick och fick därför bara vara runt tio minuter lång.

Insamlandet av information igenom telefonen istället för en personlig träff påverkar säkert resultatet men på grund av tidspressat schema och ekonomiska skäl fanns det inte en chans för oss att åka och träffa samtliga rektorer. Även så havererade en intervju (intervjun med Mimers Hus Väst) och vi fick nöja oss med anteckningar men kärnan i intervjun kom nog ändå fram, men viss information försvann säkert, därav har vi valt att bara använda Väst som referenser till sånt som vi känner att vi verkligen tolkade rätt dels efter vad som transkriberades och dels efter vad vi minns av intervjun.

Vår undersökning är inte representativ för rektorer runt om i landet eftersom vi har en allt för snäv och för liten urvalsgrupp rektorer, däremot så kan vår undersökning ge en fingervisning om hur kunskapsnivåerna ser ut runt om i Sverige vad gäller hållbar utveckling och dess utmärkelse.

9 Avslutning

9.1 Sammanfattning

Det finns annat att göra på en skola än att jaga utmärkelser. Men den här utmärkelserna känner vi är ett bra avstamp till att verkligen ta till sig och använda sig av uttrycket hållbar utveckling. Utmärkelserna ”skola för hållbar utveckling” är inte bara till för att man ska visa utåt att man är engagerad och påläst i frågor som gäller hållbar utveckling. Utmärkelserna är även ett sätt som gör att man får inom skolan en gemensam referensram som gör att tanken med pågående arbete alltid är lätt att se. Skulle det vara så att man känner att det som sker i klassrummet inte är i enlighet med vad som var tänkt från början kan man ta ett steg tillbaka granska de tankar som fanns från början, konsultera kollegor och ledning för att sedan göra ett beslut om hur framtiden ska se ut.

9.2 Vad krävs det då för att få utmärkelserna ”skola för hållbar utveckling”?

Vi anser att **kommunens huvudmannaskap** är den största faktorn som gör så att skolor kommer närma sig utmärkelserna i framtiden. Eftersom det är kommunen som ansvarar för verksamheten på skolan och sedan är det rektorn som ska implementera det som kommunen

har satt upp som lokala mål. De lokala målen som sätts upp av kommunen får heller inte vara för generella eller svårtolkade av skolledning, utan raka direktiv från kommunen gör så att rektorerna på ett snabbare sätt kan inhämta information som behövs för att delegera ner arbetet. Delegeringen från rektors sida ner på lärarnivå bör ske till en **eldsjäl** som redan är engagerad i miljö- och hållbar utvecklingsfrågor och att den personen bör även få en viss **del av tjänsten** tilldelad för att dels lösgöra tid för läraren att arbeta med frågor och dels visa sin uppskattning vad gäller det arbete som ska utföras.

Något som eldsjälen sedan bör göra är att få med sig resten av personalen på skolan, detta görs nog lättast med intressanta föreläsningar och seminarier som verkligen förklarar *hur* man ska arbeta när man har utmärkelsen ”skola för hållbar utveckling”. Alltså redan från början kan man använda sig av det demokratiska verktyget för att få alla att känna delaktighet i det som komma skall.

Hur motivationsprocessen ska gå till i praktiken bör vara ett område som borde utforskas mer för att hjälpa skolor som vill sätta igång sitt arbete men har svårigheter för att veta hur man ska arbeta. Även eldsjälarnas tjänstetilldelning bör vara något man ska vidare undersöka, är det verkligen så att man behöver en del av sin tjänst tilldelad för att göra ett fullgott arbete när det gäller hållbar utveckling eller är det så att endast ett intresse för liknande frågor räcker?

10 REFERENSER:

10.1 Litteratur

Baltic 21. An agenda 21 for the Baltic sea region. Hämtat 07-08-02, från <http://www.baltic21.org/?about>

Björneloo, I (2004) Från raka svar till komplexa frågor. En studie om premisser för lärande för hållbar utveckling. Rapp 298:2004:9 Göteborgs universitet.

Björneloo, I. (2007). Innebörder av hållbar utveckling. En studie av lärares utsagor om undervisning. Göteborg: Göteborgs universitet

Corell, E. & Söderberg, H. (2005). Från miljöpolitik till hållbar utveckling: en introduktion. Malmö: Liber.

Eco-Schools (2003) About Eco-Schools. Hämtat 07-08-02, från: <http://www.eco-schools.org/aboutus/aboutus.htm>

Esaiasson, P, Gilljam, M, Oscarsson, H & Wängnerud, L (2004) Metodpraktikan. Vällingby; Erlanders.

Gilje, N. & Grimen H. 2004. Samhällsvetenskapernas förutsättningar. Uddevalla; Daidalos.

Inter Union för the Conservation of Nature. (u.å./07). Hämtat 17 augusti 2007, från <http://www.iucn.org/en/about/>

Jokinen A (2007) MEDITATION XVII. Hämtat 07-08-02, från: <http://www.luminarium.org/sevenlit/donne/meditation17.php>

Lindensjö, B. & Lundgren, U. (2005) Utbildningsreformer och politisk styrning. Stockholm: Mörlartryckeriet.

Myndigheten för skolutveckling (2005) Myndigheten för skolutvecklings föreskrifter om utmärkelsen Skola för hållbar utveckling. Hämtat 07-08-02, från: <http://www.skolverket.se/skolfs?id=1175>

Nationellt resurscentrum för biologi och bioteknik (2003) Hållbar utveckling – att införa miljöledningssystem. Hämtat 07-08-02, från: http://www.bioresurs.uu.se/pdf/H%C3%A5llbar_utveckling_Bilagan_1.pdf

Nordqvist, I. & Zetterman Langerth, M. (2004) Gymnasieskolan som konkurrensfält. Gävle: Högskolan i Gävle

Nore, S (2005) Hållbar utveckling kräver konflikthantering – skolans möjligheter. Hämtat 07-08-02, från: <http://www.fredivarahander.nu/docs/rapportH%C3%A5llbar%20utveckling%20kr%C4rver%20konflikthantering.pdf>

Nyander, E (u.å) Konsekvensutredning enligt Verksförordningens 27 28 §§ vid förändring i föreskrifterna om utmärkelsen Skola för hållbar utveckling. Hämtat 07-08-02, från: http://www.skolutveckling.se/digitalAssets/10287_konsekvensutredning.pdf

Persson, A. (2003). Skolkulturer. Lund: Studentlitteratur.

RKA (2007) Rådet för främjande av kommunala analyser. Hämtat 07-08-02, från: <http://www.kommundatabas.se/Default.aspx>

Rothstein, B. (2006). Vad bör staten göra? Mölnlycke: Elanders Infologistics Väst AB.

Rubenowitz, S (1980) Utrednings och forskningsmetodik. Göteborg; Esselite Studium.

Sandell, J.& Öhman, J.& Östman, L.(2003). Miljödidaktik Naturen, skolan och demokratin. Lund: Studentlitteratur.

Skolverket (1998) Miljöskola. Hämtat 07-08-02, från <http://www.skolverket.se/skolfs?id=586>

Skolverket (2002) Hållbar utveckling - Miljöundervisning och utbildning för hållbar utveckling i svensk skola. Sundbyberg: S-M Ewert AB.

Skolverket (2004) Lärande för en ny värld. Göteborg: Palmeblads Tryckeri AB.

Skolverket (2006) Läroplan för de frivilliga skolformerna - Lpf 94. Ödeshög: AB Danagårds grafiska.

Skolverket (2006) Utbildningsinspektion i Kungälv kommun (53-2005:3223). Hämtad 07-08-02, från: http://sir.is.skolverket.se/pls/portal/docs/PAGE/SIRIS/INSPEKTIONSOKUMENT/KOMMUNERS_INSPEKTIONSOKUMENT/INSPEK_K_KOMMUN/01_KUNG%C3%84LV_BESLUT_OCH_KOMMUNRAPPORT.PDF

Stiftelsen Håll Sverige Rent (2007) Grön Flagg. Hämtat 07-08-02, från: <http://www.hsr.se/sa/node.asp?node=40>

Quennerstedt, A (2006) Kommunen – en part i utbildningspolitiken? Västra Frölunda: DocuSys.

Öhman, J. (2006). Den etiska tendensen i utbildning för hållbar utveckling. Meningsskapande i ett genomlevandeperspektiv. V Frölunda: DocuSys.

10.2 Kommun referenser

Alingsås kommun (1997) Alingsås miljömål. Hämtat 07-08-02, från: <http://www.alingsas.se/miljo/lop/documents/Alingsasmiljomal.pdf>

Alingsås kommun (2005) Miljömål. Hämtat 07-08-02, från: <http://www.alingsas.se/miljo/lop/miljomal.html>

Kungälv kommun (2004a) Plan för ”En hållbar utveckling”. Hämtat 07-08-02, från:

http://www.kungalv.se/t/Page____2610.aspx

Kungalv kommun (2004b) Mimers hus gymnasium. Hämtat 07-08-02, från:

http://www.kungalv.se/t/Page____5108.aspx

Lerum kommun (2001) Attraktiv skola Projektbeskrivning. Hämtat 07-08-02, från:

<http://www.ubf.lerum.se/ask/index.htm>

Partilles kommun (2005) Skolplan 2004-2007 för gymnasieskolan, särskolan och vuxenutbildningen i Partille. Hämtat 07-08-02, från:

<http://www.partille.se/templates/PKPage.aspx?id=892>

Partille kommun (2006) Mål och budget . Hämtat 07-08-02, från:

<http://www.partille.com/upload/Om%20kommunen/siffror/pdf/malochbudget07.pdf>

10.3 Figurreferenser

Logotyperna ”Grön flagg”, ”miljöskola”

Nationellt resurscentrum för biologi och bioteknik (2003) Hållbar utveckling – att införa miljöledningssystem. *Bi-lagan 1*, 2003 sid. 2.

Logotypen ”skola för hållbar utveckling”

Nore, S (2005) Hållbar utveckling kräver konflikthantering – skolans möjligheter. Hämtat 07-08-02, från:

<http://www.fredivarahander.nu/docs/rapportH%E5llbar%20utveckling%20kr%E4ver%20konflikthantering.pdf>

Figur 1

SCB (2006) Karta över Sveriges kommuner. Hämtat 07-08-02, från:

http://www.scb.se/Grupp/regionalt/rg0101/kommuner_text.pdf

11 Bilaga 1

11.1 Frågeformulär

- Vad betyder en utmärkelse (överhuvudtaget) för skolan?
  - » Med att få en utmärkelse tror ni att konkurrenssituationen skulle förbättras?
  - » Har ni valt att arbeta mot någon utmärkelse?
  - » Har ni någon typ av utmärkelse
  - » Finns det någon person som är extra drivande? Lärare/elev/ledning/annan personal?
- Vad skulle ni anse är fördelarna med en utmärkelse?
  - » Vad skulle ni önska att man fick för att man jobbat till sig utmärkelsen?
  - » Vem skulle i så fall tillhanda hålla det?
- Vad vet ni om utmärkelsen ”hållbar utveckling”?
  - » Vad står den för enligt er?
  - » Vart har informationen om utmärkelsen kommit ifrån?
- Har kommunens profilering styrt ert arbete?
  - » Har kommunen önskat att ni ska öka ert HU arbete (eller miljöarbete) på skolan?
- Hur känner ni att den allmänna kännedomen bland lärare, föräldrar och elever är för HU?
  - » Finns det någon efterfrågan på en utmärkelse som ni vet?
  - » Skulle en efterfrågan öka er takt att ta till HU som ett redskap?
- Varför arbetar ni inte direkt mot utmärkelsen HU?
  - » Vilka är dom största hindren?
  - » Vilka fördelar skulle ni se med att arbeta med HU?